

УДК 903.02 (477.83+438-11)

НОВИЙ ГОНЧАРНИЙ КОМПЛЕКС ІЗ РОЗТОЧЧЯ*

Роман ЧАЙКА

Львівський національний університет імені Івана Франка
Археологічний музей

Висвітлюються результати досліджень пам'ятки давньоруського часу X-XIII ст., яка знаходиться поруч із городищем літописного Щекотина, неподалік с. Нова Скварява Жовківського р-ну. У ході робіт відкрито рештки гончарного горну із уламками посуду. В одній із посудин виявлено залишки обгорілого жита. Таким чином, отримано відомості про господарський уклад населення околиць літописного Щекотина.

Ключові слова: гончарний горн, кераміка, Щекотин, давньоруський час.

Багато років здійснюється вивчення історії літописного городища Щекотин, рештки якого збереглися в околицях сіл Глинське та Нова Скварява Жовківського р-ну Львівської обл. Окрім робіт на самому дитинці та посаді городища, пошукові роботи проводилися і в околицях цієї пам'ятки. Найбільш придатними для цього, зважаючи на природні умови, були північний та західний напрямки. Тут виявлено більше десятка пам'яток давньоруського часу.

Особливо цікава одна із пам'яток, що знаходиться в околицях с. Нова Скварява (рис. 1). Поселення розташоване приблизно за 3 км на північний захід від села та на північний схід від хут. Гута Монастирська, на території садиби п. М. Модної. Воно займає пологий схил лівого берега безіменного потічка, який є притокою р. Рати. Упродовж тривалого часу тут фіксувалися знахідки керамічного посуду, особливо під час земляних робіт. Результати розвідок дали можливість це місцезнаходження виділити як пам'ятку Нова Скварява XI¹, а для подальшої перевірки наявності тут поселення (що згодом і підтвердилося) вирішено провести дослідницькі роботи експедицією Львівського національного університету ім. І. Франка.

Розкоп розмірами 4?6 м та орієнтований кутами за сторонами світу було закладено у межах садиби п. М. Модної у місці найбільшого скупчення на поверхні керамічних матеріалів. Ділянка була зайнята під фруктовий сад. У подальшому це й стало однією із перешкод, оскільки коріння фруктових дерев не дали можливості поширити межі розкопу у перспективних напрямках.

НОВИЙ ГОНЧАРНИЙ КОМПЛЕКС ІЗ РОЗТОЧЧЯ

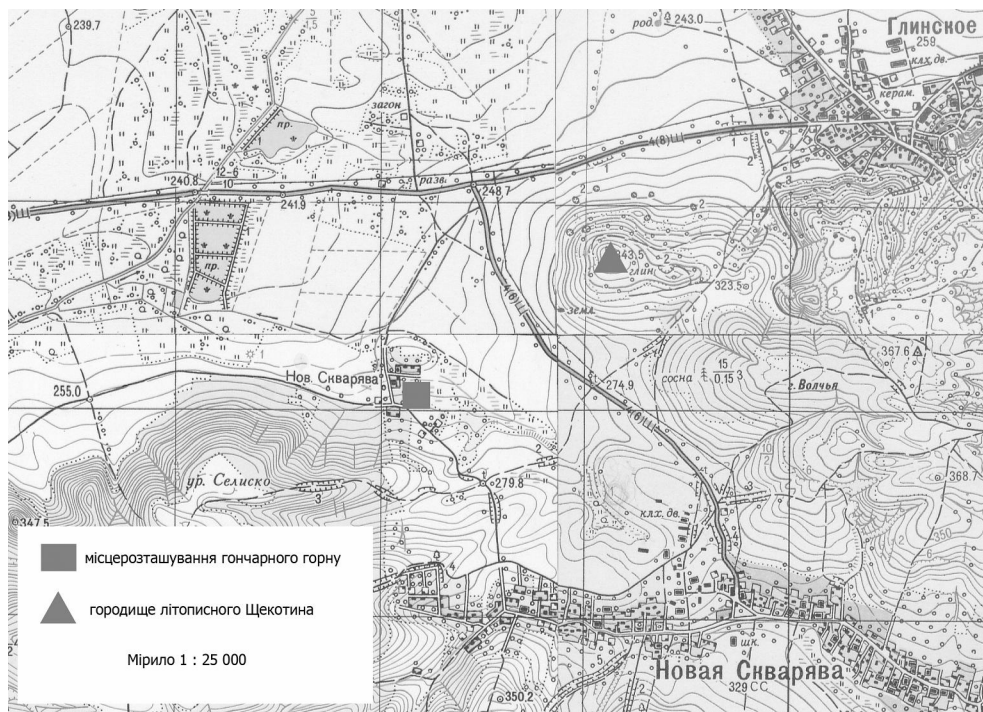


Рис. 1. Місцезнаходження поселення поблизу с. Нова Скварява Жовківського р-ну Львівської обл.

Fig. 1. Situation of the settlement near Nova Skvariava village Zhovkva district L'viv region.

Особливо велика кількість керамічного матеріалу в культурному шарі виявлено у квадратах А-1, 2, де й на поверхні зібрано найбільшу кількість рухомого матеріалу (рис. 2). На глибині 0,6 м відносно сучасної денної поверхні зафіксовано материк у вигляді світло-коричневого лесу. На материковому рівні було виявлено контури частини об'єкта, який у плані мав підпрямокутну форму і розміри 2,80?1,80? 0,50 м.

Заповнення об'єкта становила чорна земля, перемішана із вугликами та дрібними фрагментами кераміки. Після вибирання заповнення встановлено, що глибина об'єкта відносно материкового рівня становила 0,75 м.

У результаті досліджень було відкрито рештки гончарного горна та частину заглибленого приміщення, в якому він знаходився. Конструктивних особливостей приміщення у ході подальших робіт так і не було встановлено. Проте з'ясовано характеристики та особливості горна. Горн споруджений на підмазаній глиною спеціальній площадці підпрямокутної форми; товщина глиняної підмазки в середньому становила 6 см.

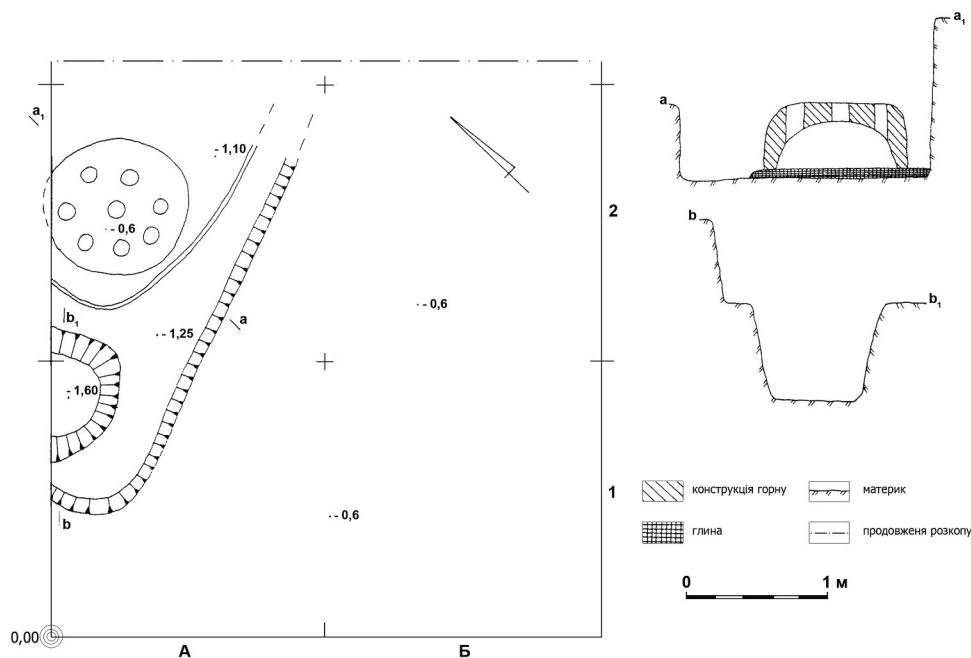


Рис. 2. План розкопу (фрагмент) поселення Нова Скварява-11 із виявленим горном.
 Fig. 2. Plan of excavated area (fragment) of Nova Skvariava-11 settlement with discovered furnace.

Гончарна піч мала підпрямокутну форму у перерізі із заокругленими кінцями. Довжина її становила 0,9 м, а ширина (діаметр) випалювальної камери – 1,0 м. Основа горна була обмазана глиною і добре випалена на товщину 2-4 см. Стінки склепіння випалювальної камери збереглися на висоту до 0,5 м. В основі верхнього череня – решітки випалювальної камери – розчищено 7 наскрізних отворів-продухів, які розміщувалися по периметру основи. У центральній частині череня знаходився ще один продух. Їх діаметр становив 10-11 см. У самому горні не виявлено решток керамічного посуду.

Поруч із горном у західному напрямку виявлено яму, заповнення якої становила чорна земля із великою кількістю кераміки. Яма в плані була підовальної форми, глибиною до 0,35 м від рівня дна споруди та 1,0 м від материкового рівня. Вона мала похилі стінки, які переходили у плоске дно. Повністю її дослідити не вдалося, оскільки її частина входила у північно-західну стінку розкопу, над якою росли дерева. Встановлені розміри верхньої частини становили 0,98 м, а діаметр дна – 0,60 м.

Особливий інтерес становлять фрагменти кружального посуду, виявленого у цій ямі (рис. 3). Ймовірно, що це могли бути і відходи виробництва, оскільки яма знаходилась поруч із горном. Проте вона могла

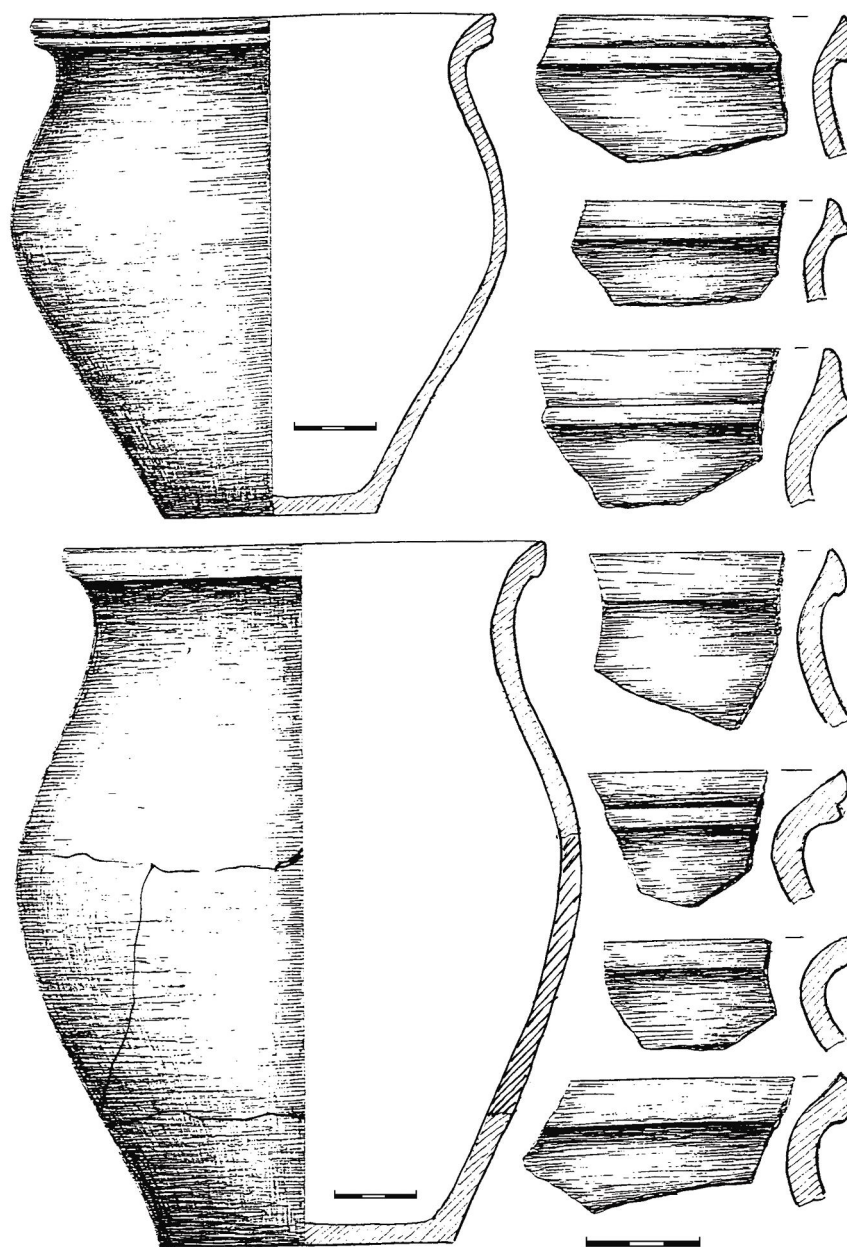


Рис. 3. Керамічний посуд, виявлений у заповненні ями поруч із горном.
Fig. 3. Ceramic ware, discovered in pit near furnace.

використовувались і як господарська у пізніший час, оскільки фрагмент придонної частини однієї із посудин містив обгорілі зерна жита (рис. 4).

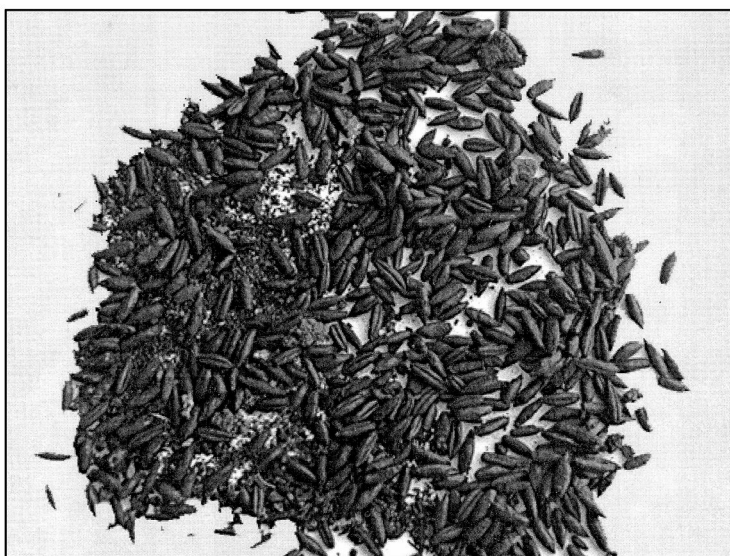


Рис. 4. Обгорілі зерна жита, виявлені у посудині із заповнення ями.

Fig. 4. Burned rye seeds, found in pottery from the pit.

Фрагменти виявленого посуду – це рештки горщиків, які є характерними для цієї епохи (рис. 3). Вони мають опуклобокi, яйцеподiбнi форми з есоподiбним профiлем та профiльованими вiнцями. Вiдзначалися добрим випалом та добре пiдготовленою керамiчною масою для їх виготовлення.

Таким чином, виявлений та дослiджений гончарний комплекс засвiдчив високий рiвень розвитку продуктивних сил, пов'язаних iз Щекотином та околицею. На основi конструктивних особливостей горна для випалу керамiки можна стверджувати, що вiн функцiонував у перiод XI-XIII ст.². Вiн мав двоярусну будову, особливiстю якої була вiдсутнiсть стiнки-опори для пiдтримки перегородки мiж обома камерами.

* Підсумки цих досліджень були відображені Романом Чайкою у науковому звіті, але, на превеликий жаль, передчасна смерть не дала можливості опублікувати їх для широкого кола науковців. Зважаючи на важливість відкриття, Археологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка вирішив донести до відома загалу основні результати. До друку підготував Тарас Милян.

¹ Конопля В., Яворівський З. Нова Скварява. Пам'ятки археології. Львів, 2003. С. 16.

² *Петегурич В.* Ремесло // Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (раннеславянский и древнерусский периоды). Киев, 1990. С. 92.

NEW POTTERY COMPLEX FROM ROZTOCHYA

Roman CHAYKA

Ivan Franko National University of L'viv
Archaeological Museum

The article is devoted the results of researches of sight of Old Russian time of X-XIII ct. of item which is alongside with fortress annalistic Shchekotyn, near a village Nowa Skvaryava Zhovkva district. During works tailings of pottery were opened row from wreckages of tableware. In one of vessels were also found out tailings of the scorched barley. Thus, information was deep about the economic mode of fences surrounding village of annalistic Shchekotyn.

Key words: pottery furnace, ceramics, Shchekotyn, Old Russian time.

Стаття надійшла до редколегії 10.04.2006
Прийнята до друку 18.04.2006